

УДК 330.101.52:658.15

Н.Б. Кашена, канд. екон. наук

Г.Г. Лисак, доц.

А.О. Бойко, магістр

СТАТИСТИЧНИЙ МОНІТОРИНГ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ІНФОРМАЦІЙНА СИСТЕМА ПІДТРИМКИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ З ЙОГО СТАБІЛІЗАЦІЇ

Обґрунтовано доцільність статистичного моніторингу фінансового стану підприємств торгівлі для прийняття управлінських рішень. Запропоновано комплексний підхід до побудови системи моніторингу фінансового стану підприємств, визначені її складові елементи та зміст.

Обоснована целесообразность статистического мониторинга финансового состояния предприятий торговли для принятия управленческих решений. Предложен комплексный подход к построению системы мониторинга финансового состояния предприятий, определены ее составные элементы и содержание.

Expedience of statistical monitoring of the financial state of trade enterprises for acceptance of administrative decisions is substantiated. Complex approach to the construction of the system of the financial state of enterprises monitoring is offered; its components and content are determined.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Функціонування підприємств торгівлі в сучасних умовах кризи неплатежів є предметом пильної уваги широкого кола учасників ринкових відносин, які зацікавлені не лише в його результатах, але і в потенційних можливостях створення умов, що забезпечують реалізацію економічного суверенітету підприємства, подальший його розвиток і посилення конкурентоспроможності. Одним із основних чинників забезпечення економічної стабільності розвитку підприємств є створення якісної інформаційної системи підтримки прийняття рішень з раціонального розміщення та ефективного використання фінансових ресурсів, прискорення оборотності активів, підтримки достатнього рівня платоспроможності та фінансової незалежності, формування іміджу у діловому співробітництві.

Зразком інформаційного забезпечення управління фінансовим становищем підприємства може бути створення систем статистичного моніторингу і відповідної інформаційної бази, яка забезпечить управління повною, об'єктивною і актуальною інформацією для компетентного всебічно зваженого підходу до підготовки і прийняття рішень з фінансової стабілізації. Отже, в системі управління торговим підприємством цьому питанню повинна приділятися особлива увага.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Не дивлячись на те, що цілі, принципи і методи моніторингу використовувалися з тих пір, як у практику ввійшов термін "управління", для означення цілеспрямованого безупинного спостереження за економічними об'єктами в просторі та часі і аналізу їх діяльності як складової частини управління, термін "моніторинг" з'явився нещодавно.

Вивчення літературних джерел по даній проблемі показало, що у вітчизняній економічній науці та практиці статистичному моніторингу економічних явищ і процесів приділяється достатня увага. Найбільш відомими є праці М.В. Пугачевої, А.М. Єріної, О.В. Олексійчука, Є. П. Павлюк [6;10], у яких обґрунтовані концептуальні основи статистичного моніторингу, узагальнено та систематизовано основні підходи до застосування моніторингу у статистичних дослідженнях за умов ринкової економіки. Віддаючи належне науковим напрацюванням цих вчених, зазначимо, що висвітленню питань моніторингу, як функції управління економічними об'єктами, не приділяється достатньої уваги. Лише окремі праці А.В. Когута, В.І. Комарова, Н.С. Кравченка, В.С. Маркова, Г.В. Черкашина, А.С. Шевякова, В.С. Швець та ін. висвітлюють деякі питання організації моніторингу. Виключення складають результати наукових досліджень В.К. Галіцина [1; 2], які присвячені формуванню і застосуванню моніторингу в економічних системах, призначенню і критеріям оцінювання систем моніторингу, алгоритмам і технологіям, що використовуються в них, а також економіко-математичним методам і моделям, за допомогою яких функціонує моніторингова система.

Разом з тим існує проблема адаптації систем статистичного моніторингу для інформаційного забезпечення управлінських рішень зі стабілізації фінансового становища підприємств торгівлі. Саме необхідність практичного вирішення комплексу питань з підтримки прийняття фінансових рішень обумовлюють актуальність і цільову спрямованість дослідження.

Мета та завдання статті. Метою статті є з'ясування методологічних основ побудови системи моніторингу фінансового стану підприємств роздрібної торгівлі.

Відповідно до мети, завданнями наукового дослідження є:

- з'ясування ролі та функцій систем статистичного моніторингу для управління фінансовим станом підприємств торгівлі;
- визначення мети та завдань статистичного моніторингу фінансового стану;
- характеристика етапів статистичного моніторингу фінансового стану підприємств роздрібної торгівлі.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних умовах невизначеності та постійної зміни умов функціонування підприємств торгівлі доволі важко уявити прийняття ефективних управлінських рішень зі стабілізації фінансового стану без актуальної, якісної, об'єктивної та наочної інформації, яка подана у максимально зручній для сприйняття та подальшого використання формі.

Доступність інформації для потреб управління чи зовнішніх користувачів ставить у практичну площину завдання статистичного моніторингу параметрів фінансового стану підприємства. До речі, внутрішні та зовнішні користувачі інформації зацікавлені в отриманні не лише числових характеристик фінансово-економічного потенціалу підприємства і результатів його діяльності, але і належним чином проаналізованих даних, які зазнали ґрунтового дослідження і оцінки як поточного стану, так і прогнозу. У зв'язку з цим вважаємо, що статистичний моніторинг фінансового стану підприємств торгівлі, як система підтримки прийняття рішень з управління особами на те уповноваженими, повинен здійснюватись на базі інформаційних систем збирання, обробки, передачі, зберігання, ущільнення, візуалізації статистичної інформації, а також її використання для аналізу, оцінки, прогнозування та моделювання фінансового стану. Його дієвість залежить від оптимізації процесів статистичного спостереження, аналізу і прогнозування основних параметрів, які характеризують фінансовий стан підприємства, за допомогою економіко-математичних та статистичних методів із використанням обчислювальної техніки і сучасних інформаційних технологій.

Приймаючи до уваги, що статистичний моніторинг фінансового стану орієнтований на конкретні параметри й тісно пов'язаний з контролем і подальшим вживанням заходів на підставі отриманої інформації, він заслужено має затвердитися серед таких функцій управління торговим підприємством, як прогнозування, планування, оптимізація, керування, оцінка ефективності господарювання.

Коли стає зрозумілим місце і функції статистичного моніторингу в системі управління фінансовим станом підприємств торгівлі, не складає принципової складності визначення його мети і завдань.

Метою статистичного моніторингу фінансового стану підприємств торгівлі є оцінка його сучасного становища і визначення тенденцій розвитку на майбутнє для забезпечення прийняття виважених рішень зі стабілізації з урахуванням зміни чинників внутрішнього і зовнішнього середовища функціонування підприємств у ринковому просторі.

Відповідно до означеної мети, завданнями моніторингу фінансового стану підприємств торгівлі є:

- системний аналіз масивів статистичної інформації з наявності фінансових ресурсів на підприємстві, їх розміщення, ефективності використання та результативності господарювання;
- побудова інформаційних систем автоматичної обробки інформації;
- вивчення структури потреб користувачів інформації про фінансовий стан підприємства;
- розробка методик відстеження абсолютних та відносних змін за основними параметрами фінансового стану;
- діагностика поточного фінансового стану підприємства (яка передбачає отримання первинних даних, їх перетворення та інтерполяцію за обраними параметрами (платоспроможність і ліквідність, фінансова стійкість, оборотність активів і капіталу, рентабельність, діагностика кризової ситуації (банкрутства));
- виявлення тенденцій та закономірностей розвитку фінансового стану та його окремих параметрів;
- стисле та середньострокове прогнозування основних тенденцій за окремими параметрами фінансового стану і в цілому по підприємству;
- візуалізація результатів моніторингу і передача інформації для користувачів.

Реалізація означених завдань є процесом статистичного моніторингу фінансового стану торгового підприємства. Відповідно до функціонального призначення, цикл обробки інформації в рамках процесу моніторингу характеризується послідовністю дій (етапів) щодо збору, групування, обробки, аналізу та передачі інформації про фінансовий стан підприємства.

Етапи статистичного моніторингу фінансового стану повинні розглядатись у нерозривній єдності та у комплексі, оскільки неналежне чи неточне виконання одного із них призводить до викривлення результатів дослідження та хибних висновків щодо поточного та перспективного стану об'єкта дослідження. Наочно сформовану нами послідовність етапів статистичного моніторингу фінансового стану підприємств торгівлі зі стислою характеристикою їх змісту можна представити у вигляді схеми (рисунок).

Оскільки прийняття виважених рішень неможливе без якісної та достовірної інформації, цілком логічно, що першим етапом моніторингу фінансового стану підприємств торгівлі є формування системи інформаційного забезпечення. На цьому етапі моніторингу дослідження

фінансового стану має носити комплексний характер, починаючи з всебічного вивчення його сутності, визначальних параметрів та залежності від змін чинників зовнішнього і внутрішнього середовища функціонування підприємства. Цільовим призначенням цього етапу є визначення змісту, структури та наявних джерел інформації про фінансовий стан, взаємопов'язані економічні явища та процеси.

На другому етапі необхідно сформуванати систему показників, на підставі яких буде надано детальну інформацію про фінансовий стан підприємства торгівлі: розміщення фінансових ресурсів, рівень платоспроможності, фінансової стійкості, ділової активності та рентабельності, схильність до банкрутства [3-5; 7-9]. У процесі відбору показників необхідно визначити сфери впливу на їх зміну внутрішніх і зовнішніх чинників, передбачити взаємозв'язки та взаємообумовленості зміни окремих параметрів й інтегральної оцінки фінансового стану, а також сформуванати оптимальну систему критеріальних показників та здійснити перевірку відповідності обраних індикаторів наявному статистично-інформаційному забезпеченню.

На третьому етапі, після групування, відбору показників-індикаторів та формування статистичної інформаційної бази, здійснюється їх розрахунок за визначений період дослідження та інтервали. На основі отриманих даних проводиться оцінка поточного стану фінансового стану та його складових, робиться попередній висновок щодо його залежності від зміни умов і чинників функціонування підприємств у ринковому середовищі.

На четвертому етапі проводиться багатомірний аналіз статистичних даних із застосуванням методів детермінованого і стохастичного факторного аналізу в процесі якого дається кількісна оцінка впливу чинників внутрішнього і зовнішнього середовища на зміну окремих складових фінансового стану і його інтегральних характеристик, а також виявляються потенційні можливості поліпшення рівня використання ресурсів, платоспроможності, фінансової стійкості та ефективності господарювання.

Далі – на п'ятому етапі, за допомогою методів дослідження рядів динаміки, індексного методу, аналітичного вирівнювання та методів прогнозування виявляються тенденції розвитку показників фінансового стану і робиться прогноз на найближчу перспективу.

Завершальним етапом статистичного моніторингу фінансового стану підприємств торгівлі є підготовка узагальнюючих висновків та рекомендацій щодо стратегії управління фінансовими ресурсами підприємства, їх візуалізація, конкретизація та презентація. Для забезпечення оперативності реагування на результати моніторингу користува-

Рисунок – Структурно-логічна схема етапів процесу моніторингу фінансового стану підприємств торгівлі

чами інформації доволі важливе значення має спосіб подачі інформації. Вважаємо, що для візуалізації результатів моніторингу фінансового стану в частині розрахунків, факторного чи порівняльного аналізу, доцільно використовувати статистичні таблиці. Результати прогнозування, які подовжують рівні рядів динаміки на майбутнє, доцільно подавати у вигляді графіків та діаграм, що значно спрощує сприйняття інформації про поточні та перспективні тенденції розвитку досліджуваних явищ та процесів. Проте, не слід забувати і про аналітичні висновки та коментарі, які подаються у текстовій формі і нестинуть у собі найбільш цінні дані для прийняття стратегічних рішень.

Отже, статистичний моніторинг фінансового стану є одним із найважливіших атрибутів процесів управління, і пов'язаний із підтримкою прийняття рішень зі стабілізації фінансового стану підприємств.

Висновки. Комплексний поточний контроль, аналіз та короткострокове прогнозування фінансового стану підприємств торгівлі доцільно здійснювати у межах системи статистичного моніторингу, який має виконувати функції щодо надання органам управління чи іншим зацікавленим користувачам оперативної, об'єктивної та актуальної інформації щодо прийняття стратегічних рішень з управління фінансовим станом підприємства.

Список літератури

1. Галіцин, В. К. Системи моніторингу [Текст] : Монографія / В. К. Галіцин. – К.: КНЕУ, 2000. — 231 с.
2. Галіцин, В. К. Системи моніторингу в управлінні економікою [Текст] / В. К. Галіцин // Моделювання та інформаційні системи в економіці : міжвід. наук. зб. КНЕУ / відп. ред. М. Г. Твердохліб. – 2001. – № 66. – С. 55 – 62.
3. Гаркуша, Н. М. Оцінка фінансової стійкості підприємств торгівлі [Текст] / Н. М. Гаркуша, Н. Б. Кащена, Т. О. Сідорова // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг : зб. наук. праць / редкол. : Черевко О. І. (відп. ред.) [та ін.]; Харк. держ. ун-т харчування та торгівлі. – Вип. 2. – Харків, 2006. – С. 121-128
4. Кащена, Н. Б. Оцінка ефективності використання ресурсного потенціалу підприємств торгівлі [Текст] / Н. Б. Кащена // Вісник Нац. ун-ту водного господарства та природокористування. Сер. : Економіка. – Рівне, 2008. – Вип. 4(44), ч. 2. – С. 249 – 257.
5. Кащена, Н. Б. Методичні підходи до аналізу ліквідності та платоспроможності підприємства [Текст] / Н. Б. Кащена, Г. Г. Лисак. // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг : зб. наук. праць / редкол. : Черевко О. І. (відп. ред.) [та ін.]; Харк. держ. ун-т харчування та торгівлі. – Вип. 2. – Харків, 2006. – С. 149-157.
6. Концептуальні основи статистичного моніторингу [Текст] / за ред. М.В. Пугачової. – К, 2003.

7. Сметанюк, О. А. До питання багатофакторної системи діагностики фінансового стану підприємства [Текст] / О. А. Сметанюк // Вісник Вінницького політехнічного ін-ту. – 2007. – № 3. – С. 34 – 41.

8. Терещенко, О. О. Антикризове фінансове управління на підприємстві [Текст] : монографія / О. О. Терещенко – К. : – КНЕУ, 2004. — 268 с.

9. Швиданенко, Г. О. Сучасна технологія діагностики фінансово-економічної діяльності підприємства [Текст] : монографія / Г. О. Швиданенко, О. І. Олексюк – К. : КНЕУ, 2002. — 192 с.

10. Єріна, А. М. Стагистичне моделювання та прогнозування [Текст] / А. М. Єріна – К, 2001.

Отримано 15.03.2009. ХДУХТ, Харків.

© Н.Б. Кащєна, Г.Г. Лисак, А.О. Бойко, 2009.

УДК 658.51,,312”

Т.О. Сидорова, канд. екон. наук

Н.Б. Кащєна, канд. екон. наук

Г.Г. Лисак

СПЕЦИФІКА ФІНАНСОВОГО АНАЛІЗУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ

Розглянуто традиційний підхід до проведення фінансового аналізу і можливість його застосування з урахуванням специфіки функціонування вітчизняних підприємств в сучасних умовах.

Рассмотрен традиционный подход к проведению финансового анализа и возможность его применения с учетом специфики функционирования отечественных предприятий в современных условиях.

Traditional approach to the leadthrough of financial analysis and possibility of its application with the account of specific functioning of domestic enterprises in modern conditions is considered.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Фінансовий аналіз діяльності українських підприємств за формулюванням мети і завдань не має істотних відмінностей від аналогічних процедур у рамках традиційного підходу, під яким мається на увазі сукупність методів, інструментів і технологій, що вживаються для збору, обробки і інтерпретації (тлумачення) даних про господарську діяльність суб'єкта господарювання.

Хоча основний внесок до теорії та практики традиційного фінансового аналізу внесений економістами країн з розвинутою ринковою економікою, необхідно пригадати і праці радянського